نگاهی به چند مستند دیدنی و کتاب‌هایی که خواندن آنها ذهنمان را تقویت می‌کند

دیدن مارهای غول‌پیکر و خواندن تجدد قاجاری

علی بهرامی – سینما فقط و فقط فیلم بلند داستانی نیست، بلکه فیلم‌های کوتاه، فیلم‌های نیمه‌بلند و به‌خصوص انواع مختلف مستندها هم جزئی از سینما محسوب می‌شود. اتفاقا اغراق نیست اگر بگوییم بسیاری از مستندها ارزنده‌تر و جذاب‌تر از خیلی از فیلم‌های سینمایی بلند هستند. ما در چند شماره گذشته سعی کردیم نمونه‌های خوبی از سینمای مستند ایرانی و غیرایرانی را به شما معرفی کنیم. این‌بار در این زمینه تلاش کرده‌ایم چند مستند متنوع، جذاب و دیدنی را به صفحه فرهنگ و هنر بیاوریم. در کنار این مستندها دو کتاب تاریخی هم به شما معرفی کرده‌ایم، دو کتاب خواندنی و آموزنده‌ای که اطلاعات علمی و پژوهشی دست‌اولی دارند.

مردی که زیاد می‌دانست

چهره متین، آرام و مهربانش را حتما به یاد دارید و در خاطرتان ثبت شده است. مردی که تمام عمرش را برای کسب دانش و علم گذاشت و مشهور است که حتی در لحظات پایانی زندگی‌اش نیز دست از مطالعه و کتاب برنداشت. پرفسور حسابی، دانشمند فقید ایرانی در تهران و با اصالتی تفرشی در سال ۱۲۸۱ خورشیدی زاده شد و در سال ۱۳۷۱ خورشیدی در دیار اجدادی‌اش، تفرش به خاک سپرده شد. شاید هیچ مستندی به اندازه «مردی که زیاد می‌دانست» نتواند عمق نگاه و زندگی زیبای این استاد و دانشمند ایرانی و با فرهنگ را نشان دهد و دستاوردهای علمی او را به مخاطب بشناساند. اگرچه کتاب «استاد عشق» نیز که به شرح زندگی و احوال این دانشمند ایرانی پرداخته نیز بسیار خواندنی است. مستند «مردی که زیاد می‌دانست» را رضا محمدی در سال ۱۳۹۰ خورشیدی کارگردانی کرده است.

رمز و راز ملکه

پیرزن سیاستمداری که اگر بگوییم بیش از ۵۰ سال است که در لابه‌لای اخبار مختلف در انواع زبان‌ها، نامش را می‌شنویم، تبدیل به زنی مرموز شده که کنجکاوی‌های بسیار زیادی پیرامونش به وجود آمده است. این کنجکاوی‌ها و نقش او در سیاست‌های انگلستان و جهان، پس از مرگ عروسش «پرنسس دایانا» چندین برابر شده است. مستندی با نام «رمز و راز ملکه» کوشیده است با محور قرار دادن زندگی ملکه الیزابت، به شیوه و ساختار حکومت‌داری بریتانیا و جایگاه ملکه در آن بپردازد و زوایای مختلفی را که ما در اخبار و مطالب رنگارنگ و مختلف انگلیسی نمی‌بینیم به ما نشان دهد. عوامل این مستند درباره آن نوشته‌اند: «مستند «رمز و راز ملکه» به ارکان حکومت انگلیس و چگونگی شکل گیری مقام ملکه در این کشور می‌پردازد. پشت یکی از درهای کاخ باکینگهام، زنی زندگی می‌کند که حدود نیم‌قرن است فرمانده بلامنازع انگلستان محسوب می‌شود؛ الیزابت دوم با نام کامل الیزابت آلکساندرا مری، قدرتمندترین زن انگلیس که همه راه‌ها به او ختم می‌شود». مستند «رمز و راز ملکه» به کارگردانی مهدی نقویان در سال ۱۳۹۳ ساخته شده است.

The World's Largest Snake

مارهای غول‌پیکر

مارها حیوانات بسیار ترسناکی هستند. در افسانه و داستان‌ها و در بسیاری از مستندها و فیلم‌های سینمایی، دیده‌ایم، شنیده‌ایم و خوانده‌ایم که چگونه به جان انسان‌ها می‌افتند یا حتی یک نفر را می‌توانند ببلعند. مارها انواع بسیار زیادی دارند و دنیای این خزنده خونسرد به‌قدری پیچیده و عجیب است که به راحتی نمی‌توان درباره آن نظری داد. اگر می‌خواهید کمی از فضای ترس آلود درباره مارها بیرون بیایید و اندکی درباره این موجودات عجیب چیزهایی بدانید و البته در کنار اینها، اوقات بسیار هیجان‌انگیزی داشته باشید، حتما مستند زیبا و بسیار جذاب «مارهای غول پیکر» را ببینید. این مستند در میان همه مارهای جهان به دنبال انواع غول پیکر و عظیم‌الجثه آنها رفته است و چنان شما را جذب خواهد کرد که نمی‌توانید از دیدن آن بگذرید. مستند «مارهای غول پیکر» را نشنال جئوگرافیک فارسی در سال ۲۰۱۸ ساخته است.

کایوتی پیترسون

مستندهای حیات‌وحش همیشه جذابند، به‌خصوص اگر درباره حیوانات عجیب و پررمز و راز باشند. خیلی زمان‌ها پیش آمده که با دیدن برخی صحنه‌های این مستندها، هیجان خاصی را تجربه کرده‌ایم. حالا می‌خواهیم به شما مستندی را معرفی کنیم که سراسر آن هیجان نفسگیری است. این مستند با نام «کایوتی پیترسون» مستندی است که فقط و فقط به دنبال حیوانات بسیار خطرناک و وحشی رفته است. حالات شکار، نوع دیدن، شنیدن و بوییدن آنها و بسیاری از موارد بسیار خاص و نادر را که در هیچ کتاب و فیلم دیگری نخوانده‌اید و ندیده‌اید، در این مستند جذاب، باکیفیتی بسیار مطلوب می‌توانید نظاره‌گر باشید. روایتگر این مستند که خود در صحنه‌های بسیار خطرناک آن حضور دارد، کایوتی پیترسون است. او لحظاتی را تجربه می‌کند که دیدن آنها نفستان را در سینه حبس خواهد کرد. مستند «کایوتی پیترسون» را مارک وینز در سال ۲۰۲۰ کارگردانی کرده است.

نامه‌های کارستن

جنگ جهانی دوم بنا بر نظر بسیاری از اندیشمندان، یکی از خونبارترین و خشونت‌آمیزترین جنگ‌های تاریخ بشریت بوده است. در این جنگ بنا بر اقوالی، بیش از ۲۵ میلیون نفر کشته شدند و کشورهای مختلفی تقریبا ۷۰ درصد از زیربناهای توسعه‌ای و اقتصادی‌شان را از دست دادند، حتی کشورهایی که به‌طور مستقیم هم درگیر جنگ نبودند، دچار آسیب شدند، از جمله کشور ما با اینکه اعلام بی‌طرفی کرده بود با مشکلات بسیار زیادی مواجه شد. به هر حال جنگ هم مانند بسیاری از رخدادها و رویدادهای جهان، روی دیگری غیر از خون و خشونت نیز دارد. مستند «نامه‌های کارستن» دقیقا می‌کوشد همان روی دیگر جنگ را نشان دهد، روی انسانی و عاطفی آن را. عوامل این مستند درباره آن نوشته‌اند: «نامه‌های کارستن مستند عاطفی است که در جنگ جهانی دوم اتفاق افتاده است. روایتی از زنانی که مردانشان را روانه جبهه‌های نبرد کردند. لیانا یکی از همین زن‌هاست که برای همسرش کارستن که خلبان جنگنده آلمانی است و برای جاسوسی به ایران آمده، نامه می‌نویسد. روایتی از جنگ و رخدادهایش از طریق نامه‌هایی که بین این دو ردوبدل می‌شود، شکل می‌گیرد». نکته جذاب و قابل توجه این مستند، درگیری ایران و نقش آن در جنگ جهانی دوم است و این مسئله جذابیت‌های آن را دوچندان کرده است. این مستند را عطا پناهی در سال ۱۳۹۷ کارگردانی کرده و محمد سلطانی، فرشته ارسطویی، علیرضا اخوان، پرنیان پزشک‌پور و سپهر صادقی در آن ایفای نقش کرده‌اند.

فیلسوف گفتگو

فیلسوف گفت‌وگو

نمی‌دانیم شاید برنامه معرفت در شبکه ۴ را که چندسالی است پخش می‌شود، دیده باشید. برنامه‌ای گفت‌وگومحور که ملاحت و شیرینی خاصی دارد. استاد این برنامه تلویزیونی «غلامحسین دینانی» است و البته از بزرگ‌ترین استادان فلسفه اسلامی در ایران کنونی محسوب می‌شود. استاد دینانی در زمستان سال ۱۳۱۳ خورشیدی در اصفهان به دنیا آمد و سال‌ها در کسوت استادی دانشگاه تهران به تدریس فلسفه مشغول بود. او کتاب‌های بسیار زیادی در زمینه فلسفه و عرفان اسلامی منتشر کرده است که از جمله مهم‌ترین آنها می‌توان به دفتر عقل و آیت عشق، درخشش این رشد در فلسفه مشاء، ماجرای فکر فلسفی در جهان اسلام، هستی و مستی، عقلانیت، معنویت و... اشاره کرد. دینانی چهره ماندگار ایرانی در رشته فلسفه اسلامی است و تاکنون چندین بار برنده جایزه کتاب سال شده است. مستندی با نام «فیلسوف گفت‌وگو» تلاشی است برای معرفی این استاد فلسفه و عرفان اسلامی و ضمن این معرفی، آثار و دیدگاه‌های او را مورد بررسی و واکاوی قرار داده است. مستند «فیلسوف گفت‌وگو» را سید جواد میرهاشمی در سال ۱۳۹۰ خورشیدی کارگردانی کرده است.

کتاب‌ها

تاریخ ایران، پژوهش آکسفورد

تاریخ ایران
پژوهش آکسفورد

شاید خیلی وقت‌ها پیش آمده که دوست داشته‌ایم، نگاهی کلی به تاریخ ایران بیندازیم و بدانیم چه بر سر «ایران» آمده و «ایران» چگونه روزگار بلند خود را سپری کرده است. اکثر کتاب‌های تاریخ خیلی تخصصی و جزئی دوران‌های خاصی از کشورمان را مورد بررسی قرار داده‌اند. برای مثال تاریخ معاصر، تاریخ دوران اسلامی ایران و تاریخ پیش از اسلام یا تاریخ سلجوقیان، تاریخ صفویان و ... را، اما کتابی که می‌خواهیم به شما معرفی کنیم تلاش کرده در سلسله مقالاتی که متخصصان هر دوره تاریخی نگاشته‌اند، نگاهی کلی و یکپارچه به تاریخ ایران از باستان تا معاصر بیندازد. کتاب «تاریخ ایران، پژوهش آکسفورد» را تورج دریایی تالیف و هدایت کرده و شهربانو صارمی آن را ترجمه کرده است. پشت جلد این کتاب آمده است: «علت وجودی این کتاب آن است که کتاب‌های تالیف شده درباره تاریخ ایران یا فقط بر دوره خاصی تاکید دارند یا به یک اندازه به همه دوره‌ها نپرداخته‌اند. از این‌رو نیاز به کتابی احساس می‌شد که تاریخ فلات ایران را باز نماید، از کسانی بگوید که در این سرزمین زیستند و مردند؛ خالقان فرهنگی که به طرق گوناگون در منطقه و قاره رسوخ کرده است. مولفان این کتاب تلاش می‌کنند نه‌فقط تاریخ ایران عصر جدید، بلکه تا حد امکان کل تاریخ ایران را بازگو کنند. این اولین و شاخص‌ترین تفاوت این کتاب با کتاب‌های دیگری است که درباره تاریخ ایران نگاشته شده است. دوم آنکه متخصصان هر دوره با مقالات تخصصی در حوزه مطالعاتشان اطلاعاتی قابل فهم در اختیار دانشجویان و علاقه‌مندان قرار می‌دهند. مولفان این کتاب مورخ، زبان‌شناس و متخصص در زمینه مطالعات ایرانی هستند. آنها کوشیده‌اند چکیده‌ای از تاریخ و فرهنگ ایران را به شیوه‌ای روشن و قابل فهم در اختیار مخاطبان قرار دهند».

بازخوانی تجدد و مدرنیته در مطبوعات ایران در دوره قاجار

بازخوانی تجدد و مدرنیته در مطبوعات ایران دوره قاجار

«بازخوانی تجدد و مدرنیته در مطبوعات ایران دوره قاجار» عنوان کتابی است نوشته مهدیه حمزه‌ای، فارغ‌التحصیل دکترای علوم ارتباطات اجتماعی دانشگاه علامه طباطبایی و کارشناس ارشد برنامه‌ریزی مدیریت توسعه منابع انسانی شرکت ملی پالایش و پخش که به‌تازگی از سوی نشر نگاه معاصر به چاپ رسیده است. در این کتاب که حاصل پژوهش مبتنی بر تحلیل محتوای عمقی کلیه مطالب منتشر شده در پنج نشریه وقایع اتفاقیه، دولت علیه ایران، اختر، تمدن، و حبل‌المتین طی ۷۰ سال روزنامه‌نگاری دوره قاجار است، نویسنده با تفکیک مفاهیم تجدد و مدرنیته، چگونگی ورود و انعکاس عناصر مادی (نظیر صنایع و فناوری‌ها، نهادها، موسسات و وزارتخانه‌های مختلف) و عناصر غیرمادی فرهنگ (مقوله‌های فرهنگی و ارزشی نظیر برابری‌خواهی، قانون و قانون‌گرایی، حرمت و حقوق انسانی، پاسخگویی دولت و...) به صفحات نخستین رسانه ایران و نحوه تحول آن را بررسی کرده است. در این میان، نحوه شکل‌گیری و تحول تاریخی ساختار و ارکان نشریات ایران اعم از سرمایه‌های فیزیکی و انسانی مورد توجه قرار گرفته است. در این کتاب، تصاویری از مطالب نشریات مذکور و همچنین نخستین آگهی‌های چاپ شده در مطبوعات ایران نیز دیده می‌شود که به مخاطب در ترسیم و ادراک زمینه متن و فضای دوره قاجار و ذهنیت و گرایش‌ها انسان ایرانی نوگرای آن دوره کمک می‌کند. از آنجا که مطبوعات، آیینه تعاملی افکار گروه نخبگان به شمار می‌آیند، مطالعه این اثر پژوهشی می‌تواند برای عموم متخصصان حوزه‌های برنامه‌ریزی توسعه، ارتباطات، تجددشناسی و آسیب‌شناسی مدرنیته قابل استفاده باشد.